

Koncept vključevanja ključnih kompetenc v višješolske študijske programe

Delovno gradivo, pripravljeno v okviru projekta »Modernizacija srednjega poklicnega in strokovnega izobraževanja, vključno z vajeništvom, prenova višješolskih študijskih programov ter vzpostavitvev digitalno podprtih učnih mest 2022–2026«.

Junij 2026

Koncept vključevanja ključnih kompetenc v višješolske študijske programe

PRI PRIPRAVI GRADIVA SO SODELOVALI:

Avtorja:

Matej Urbančič, Helena Žnidarič

Besedilo so prispevali tudi:

Dragica Budić, Nataša Makovec, Egon Pipan, Gregor Rak, Stanka Magister, Darko Mali in Jelka Čop

Urednik:

Matej Urbančič

Jezikovni pregled:

Amidas, d. o. o.

Center RS za poklicno izobraževanje

Ljubljana, junij 2026

Projekt sofinancirata Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje Republike Slovenije in Evropska unija – NextGenerationEU. Projekt se izvaja skladno z načrtom v okviru razvojnega področja »Pametna, trajnostna in vključujoča rast«, komponente Krepitev kompetenc, zlasti digitalnih in tistih, ki jih zahtevajo novi poklici in zeleni prehod (C3 K5), ukrepov: reforma C. Modernizacija srednjega poklicnega in strokovnega izobraževanja, vključno z vajeništvom, prenova višješolskih študijskih programov ter vzpostavitev digitalno podprtih učnih mest in investicija G. Krepitev sodelovanja med izobraževalnim sistemom in trgom dela: projekt Modernizacija srednjega poklicnega in strokovnega izobraževanja, vključno z vajeništvom, prenova višješolskih študijskih programov ter vzpostavitev digitalno podprtih učnih mest.

Kataložni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani

COBISS.SI-ID 280890627

ISBN 978-961-7139-86-0 (PDF)

Kazalo

1	O projektu	4
2	Kompetenčno naravnano višje strokovno izobraževanje	5
3	Ključne kompetence v višjem strokovnem izobraževanju	7
3.1	Nabor ključnih kompetenc za višješolske študijske programe	7
3.2	Opis in področja izbranih ključnih kompetenc.....	9
3.3	Kategorije, področja in ključni cilji ključnih kompetenc.....	14
3.4	Strokovna priporočila za umeščanje v višješolske študijske programe	19
3.5	Sodelovanje z načrtovalci.....	21
4	Priporočila za umeščanje ključnih kompetenc v višješolske študijske programe	21
4.1	Priporočila za vključevanje ključnih kompetenc	22
4.2	Pomen in vsebina didaktičnih priporočil.....	23
5	Usmeritve za vključevanje ključnih kompetenc pri pripravi kataloga znanja za strokovne module	24
6	Zaključek.....	25
7	Viri in literatura	26

1 O projektu

Projekt »Modernizacija srednjega poklicnega in strokovnega izobraževanja, vključno z vajeništvom, prenova višješolskih študijskih programov ter vzpostavitev digitalno podprtih učnih mest 2022–2026« je financiran v okviru Načrta za okrevanje in odpornost (NOO), ki je nacionalni program reform in naložb, s katerimi se blažijo gospodarske in socialne posledice pandemije covid-19 v Sloveniji. Namen načrtovanih ukrepov NOO je do leta 2026 podpreti dolgoročno trajnostno rast ter obravnavati izzive zelenega in digitalnega prehoda.

Temeljni cilj projekta je modernizirati poklicno in strokovno izobraževanje (v nadaljevanju PSI) na način, ki bo omogočal krepitev kompetenc za digitalni in zeleni prehod, večjo prilagodljivost, odpornost in odzivnost PSI na potrebe trga dela, okolja in posledično izboljšanje njegove pomembnosti za gospodarsko okrevanje, zvišanje produktivnosti ter uravnotežen družbeni, okoljski in gospodarski razvoj.

V okviru projekta se izvajajo naslednje aktivnosti:

- aktivnost 1: kompetence in kvalifikacije za digitalni in zeleni prehod,
- aktivnost 2: kakovost načrtovanja in izvedbe programov srednjega poklicnega in strokovnega izobraževanja na ravni izvajalcev,
- aktivnost 3: nadaljnji razvoj vajeništva ter povezava šol s podjetji,
- aktivnost 4: digitalno podprta učna mesta na področju zdravstva in socialnega varstva ter predšolske vzgoje,
- **aktivnost 5: prenova višješolskih študijskih programov (za zeleni in digitalni prehod) in**
- aktivnost 6: izvedba dogodkov za povečanje atraktivnosti ter kakovosti PSI.

Dokument **Koncept vključevanja ključnih kompetenc v višješolske strokovne programe** je bil pripravljen v okviru pete aktivnosti in temelji na *Konceptu ključnih kompetenc v srednjem poklicnem in strokovnem izobraževanju* (CPI, 2024), ga nadgrajuje in prilagaja za višješolsko raven. Dokument je ena od podlag za prenavo višješolskih študijskih programov in v pomoč izvajalcem teh programov. V gradivu so opredeljene in opisane posamezne ključne kompetence in usmeritve za njihovo umeščanje v višješolske študijske programe.

2 Kompetenčno naravnano višje strokovno izobraževanje

S kompetenčnim pristopom k načrtovanju in izvajanju višješolskih študijskih programov se v ospredje postavljajo študenti ter razvijanje njegovih zmožnosti delovanja in uporabe znanja, spretnosti in sposobnosti v realnih delovnih okoljih ter na aktualnih problemih in izzivih določenega poklicnega področja. Prav zato je pomembno, da študent med študijem razvija širok nabor različnih kompetenc, ki so pomembne in uporabne za opravljanje najrazličnejših delovnih nalog.

*Izhodišča za pripravo višješolskih študijskih programov (CPI, 2024)*¹ opredeljujejo **kompetence** kot:

- razvijajoče se zmožnosti posameznikov, da uporabljajo znanje, spretnosti in sposobnosti za ustvarjalno, učinkovito ter etično delovanje v kompleksnih, nepredvidljivih in spremenljivih okoliščinah v poklicu ter v družbenem in zasebnem življenju.

Prav ta opredelitev pomembno vpliva na način razločevanja kompetenc. V poklicnem in strokovnem izobraževanju se kompetence razvrščajo na:

- **poklicne kompetence** (Muršak, 2012), ki jih opredelimo kot posameznikove zmožnosti za uporabo znanja, spretnosti in sposobnosti za uspešno **opravljanje poklicnih dejavnosti**, vključno s tistimi, ki so nenačrtovane zaradi spremenljivih poklicnih razmer. Predstavljajo temeljne lastnosti, ki omogočajo posamezniku obvladovanje osnovnih poklicnih nalog. Vključujejo sposobnost sodelovanja in reševanja metodoloških vprašanj, skrb za kakovost storitve in izdelka, poklicno motivacijo, sposobnost menjave vlog, obvladovanje kritičnih situacij in samostojnost pri opravljanju dela. Upoštevajoč navedeno je razvoj poklicnih kompetenc tesno prepleten z

¹ Pomembno je celostno tolmačenje kompetence, ki vključuje razvijanje treh vidikov: (1) *kognitivnega vidika* – pridobivanje znanja, tj. teoretičnega, konceptualnega, abstraktnega znanja (uporaba teorij, konceptov, znanja strok), (2) *funkcionalnega vidika* – razvoj spretnosti in proceduralnega znanja (zmožnost reševanja problemov v različnih življenjskih in delovnih okoliščinah) in (3) *socializacijskega vidika* – razvoj avtonomne in etične drže v odnosu do sočloveka, skupnosti in okolja (razvoj odgovornosti, avtonomnosti).

razvojem ključnih kompetenc;

- **ključne kompetence**, ki so opredeljene kot zmožnosti, ki jih skupaj s poklicnimi kompetencami razvijajo udeleženci višješolskega strokovnega izobraževanja. Obsegajo znanje, spretnosti, sposobnosti, odnos²/držo ter so praviloma prenosljive med različnimi poklici, strokami in okolji. Posamezniku omogočajo poklicno mobilnost, nadaljevanje izobraževanja, socialno vključenost in soočanje s hitrimi spremembami na trgu dela, v osebni in družbeni življenju.

Poklicne in ključne kompetence se na višješolski strokovni ravni razvijajo glede na kompleksna multidisciplinarna poklicna okolja. Pri tem morajo študenti razvijati lastno poklicno istovetnost z vseh vidikov poklica. V prenovljenih višješolskih študijskih programih je cilj doseči čim večjo povezanost znanja in spretnosti, poklicnih in ključnih kompetenc ter tako usmerjati študenta v pozitivno naravnost do strokovnega področja in hkrati razvijati njegov pozitiven odnos do izzivov na karierni poti.

V sodobnem višješolskem izobraževalnem okolju to pomeni vključevanje ključnih deležnikov na:

- **šolski ravni**, med katere sodijo vodstvo šole, predavatelji, strokovni sodelavci, študenti in drugi zaposleni, ki s svojim delovanjem prispevajo k razvoju in zagotavljanju kakovosti izobraževanja;
- **nacionalni ravni**, ki vključuje odločevalce, člane Strokovnega sveta Republike Slovenije za poklicno in strokovno izobraževanje ter pripravljavce višješolskih študijskih programov, odgovorne za razvoj sistemskih usmeritev in standardov;
- **lokalni in mednarodni ravni**, kjer pomembno vlogo prevzemajo partnerji, vključeni v programe mobilnosti, medinstitucionalno sodelovanje ter izmenjavo znanja in dobrih praks;
- **ravni sodelovanja z delodajalci**, kot so podjetja, medpodjetniški izobraževalni centri (MIC), razvojna središča, zagonska podjetja in druge organizacije, ki prispevajo k usklajevanju študijskih programov s potrebami gospodarstva in trga dela;

² Odnos opredeljuje skupne značilnosti, razmerja, vplive, pa tudi pripravljenost in pozitivno naravnost posameznika za delovanje in odzivanje na možnosti, stališča, dejavnosti, ki omogočajo komunikacijo, izražanje, sodelovanje, ravnanje med osebami, ali na zaznane okoliščine, z namenom doseganja skupnega cilja.

- **ravni širše družbene skupnosti**, kjer civilna družba skupaj z višje- in visokošolskimi zavodi sodeluje pri prepoznavanju razvojnih potreb okolja ter soustvarjanju relevantnih in družbeno odgovornih študijskih programov.

Skupno delovanje vseh deležnikov na teh ravneh ustvarja spodbudno in dinamično študijsko okolje, ki omogoča razvoj kompetenc in uspešno vključevanje študentov v delovno okolje ter nadaljevalno izobraževanje in usposabljanje.

3 Ključne kompetence v višjem strokovnem izobraževanju

Sistematično in ustrezno uvajanje ključnih kompetenc v vse elemente višješolskih študijskih programov zahteva celosten pristop, ki vključuje načrtovanje, izvajanje in evalvacijo doseganja zahtevane ravni razvitosti ključnih kompetenc. To pomeni odločanje na načrtovalni, izvedbeni in evalvacijski ravni. Zahteva podporo vodstva višješolskih ustanov pri pripravi načrta za umeščanje ključnih kompetenc na vseh omenjenih ravneh (Makovec Radovan, 2024), prav tako je pomembno ustrezno spremljanje razvoja in preverjanje doseganja ključnih kompetenc, kar je predpogoj za njihovo kakovostno in učinkovito razvijanje pri študentih.

3.1 Nabor ključnih kompetenc za višješolske študijske programe

Izbrani nabor ključnih kompetenc za višješolsko izobraževanje temelji na ugotovitvah in dosežkih pri implementaciji ključnih kvalifikacij za poklicno in strokovno izobraževanje v prenovi 2001 (Izhodišča, 2001), upošteva podlage in ravni, opredeljene v *Konceptu vključevanja ključnih kompetenc v srednje poklicno in strokovno izobraževanje* (CPI, 2024); podlaga je tudi v več evropskih okvirjih kompetenc za posamezne ključne kompetence in drugih nacionalnih in mednarodnih dokumentih, kot so dokumenti CEDEFOP (Ključne kompetence v PSI, 2024). Prav tako so podlage v primerjavah pristopov k vključevanju in umeščanju ključnih kompetenc v nekaterih izbranih državah Evropske unije.

Ključne kompetence imajo v poklicnem izobraževanju enako pomembno vlogo kot poklicne, vendar je tudi znotraj njih mogoče ugotoviti hierarhijo oziroma njihovo različno pomembnost. Ta se kaže predvsem v tem, da so nekatere, na primer učenje

učenja, temeljne, ki sploh omogočajo razvoj kompetenc in pomenijo pripravljenost na vseživljenjsko učenje. Učenje se tesno povezuje z načrtovanjem in vodenjem kariere, oboje skupaj pa v razumevanje in tolmačenje dogodkov in sveta. Na teh se razvija sodobno pojmovanje trajnostnosti, digitalnega delovanja in podjetnosti ter nenazadnje zavedanje, da celostno zdravje in dobrobit presegata posameznika.

V izboru ključnih kompetenc, ki so pomembne na višješolskem področju, so tiste, ki jih študenti morajo razviti za kakovostno opravljanje dela na strokovnem področju oziroma za samostojno podjetno delovanje, pa tudi za nadaljnje izobraževanje in usposabljanje. Nabor vključuje ključne kompetence za razreševanje strokovnih izzivov, upoštevajoč sodobno pojmovanje digitaliziranega, trajnostnostnega, interdisciplinarnega in mednarodno odprtega poslovnega okolja, ki upošteva tudi osebno in družbeno dobrobit. Hkrati je nabor prilagojen višješolski strokovni ravni izobraževanja, na kateri se upošteva fakultativen in samousmerjevalen pristop k študiju, s predvidevanjem, da so nekatere temeljne kompetence študenti do določene ravni razvijali in vsaj na minimalni zahtevani ravni že razvili po opravljenem srednješolskem izobraževanju, v nadaljevanju študija pa jih bodo ustrezno nadgrajevali do zahtevane ravni. Višješolski študijski programi v odprtem sodelovalnem okolju podpirajo razvijanje kompetenc študentov v smeri strokovne odličnosti.

Ključne kompetence, ki so pomembne za študente in so vključene v umeščanje kompetenc pri prenovi višješolskih študijskih programov, so:

- učenje učenja,
- načrtovanje in vodenje kariere,
- jezik, državljanstvo, kultura in umetnost,
- digitalne kompetence,
- kompetence za trajnostnost,
- podjetnost in finančna pismenost ter
- celostno zdravje in dobrobit.

V zasnovi, kot je opredeljena v okvirjih ključnih kompetenc, so *cilji* posameznih ključnih kompetenc smiselno združeni v *kompetenčne dimenzije*, te pa so nadalje združene v širša *področja* kompetence (npr. sodelovanje pri študiju, digitalna komunikacija, podjetnostno vključevanje, karierni razvoj ...). Razdelitev omogoča, da

lahko vsako ključno kompetenco obravnavamo povezano ali samostojno in na ustrezni ravni podrobno v skladu z zahtevami strokovnega področja. Pri opredelitvi ključnih kompetenc na višješolski ravni so dimenzije zaradi večje preglednosti združene v podpodročja.

3.2 Opis in področja izbranih ključnih kompetenc

V nadaljevanju so ključne kompetence strukturirane tako, da je za vsako zapisan splošni opis, v katerem sta podana vloga in pomen ključne kompetence v višješolskem strokovnem izobraževanju, opredeljena so *področja* kompetence.

Ključna kompetenca Učenje učenja

Učenje učenja je ključna kompetenca, s katero študent razvija zmožnosti za odzivanje in prilagajanje na spremembe v zaposlovanju na trgu dela ter na družbene, tehnološke in osebne spremembe. To vpliva na razumevanje koncepta študija, ki vključuje obvladanje različnih metod učenja, poglobljenega študija in reševanja problemov, vse s ciljem usposobiti študente za samostojno načrtovanje študija in študijskih obveznosti. Prav tako pomembno je razvijanje zmožnosti, kritičnega razmišljanja in sprejemanja optimalnih odločitev pri načrtovanju in izvajanju delovnih dejavnosti ter nenazadnje tudi zavezanosti k vseživljenjskemu učenju.

Kompetenca **Učenje učenja** vključuje področja, oblikovana po kompetenčnem okviru LifeComp (2020). Področja te kompetence, ki jih je mogoče misliti individualno in tudi širše na družbeni in globalni ravni, so:

- (i) *razvojna miselnost*, torej prepričanje o lastni zmožnosti in zmožnosti drugih za nenehno učenje in napredek,
- (ii) *kritično mišljenje*, ki vključuje vrednotenje informacij in argumentov za oblikovanje utemeljenih sklepov, ki vodijo do inovativnih rešitev,
- (iii) *upravljanje in vodenje učenja*, samousmerjanje, ki pomeni načrtovanje, organiziranje, spremljanje in preverjanje lastnega učenja.

Obvladovanje samostojnega učenja in kritičnega premisleka omogoča uspešno razvijanje kompetenc za **načrtovanje in vodenje kariere**. Kariera je v tem pomenu izbrana in načrtovana poklicna pot, na kateri se posameznik izobražuje in usposablja, raziskuje svoje vrednote, gradi svoje delovne izkušnje, sledi spremembam v svojem

strokovnem in poklicnem okolju, razvija svoje sposobnosti, oblikuje osebne cilje, gradi socialne in poslovne mreže, razvija svojo poklicno identiteto ter vzpostavlja ravnotežje med poklicnim in zasebnim življenjem. Hkrati mu samostojno delovanje omogoča prilagajanje in spreminjanje poklicne poti na podlagi pretehtanih odločitev, če se za to pojavi potreba, možnost ali zahteva, hkrati pa se za spremembe lahko odloča sam ali usklajeno s skupino, v kateri sodeluje.

Ključna kompetenca Kariernega razvoja

Področja kompetence **Kariernega razvoja** izhajajo iz priročnika za svetovalce *Ugotavljanje, vrednotenje in razvijanje kompetence načrtovanje kariere* (ACS, 2012).

Ta so:

- (i) *samozavedanje*, kar vključuje poznavanje svojih lastnosti, vrednot, stališč, prepričanj, sposobnosti, znanja, usposobljenosti, veščin in spretnosti, pa tudi poznavanje značilnosti svojega učenja in potreb, zanimanja, želja in ciljev,
- (ii) *zavedanje o možnostih in priložnostih*, ki se oblikujejo na podlagi kakovostne informiranosti posameznika in njegovega poznavanja zakonitosti trga dela in zaposlovanja, tudi poklicev in možnosti izobraževanja za opravljanje poklica,
- (iii) *odločanje*, ki opredeljuje proces in dejavnike odločanja posameznika, zlasti v povezavi z njegovim kariernim razvojem, izobraževanjem in zaposlitvijo,
- (iv) *spretnosti prehajanja* med delovnimi nalogami, med posameznimi zaposlitvami oziroma poklici.

Kompetenca Jezik, državljanstvo, kultura in umetnost

Ključna kompetenca, poimenovana **Jezik, državljanstvo, kultura in umetnost**, usmerja v razvijanje jezikovnega znanja in zmožnosti, individualne vpetosti v lokalno, nacionalno in globalno okolje ter razvijanje kulturne zavesti in izražanja. Pomembna je tudi za delovanje v mednarodnih projektnih skupinah. Kompetenca se močno navezuje na kompetenco *Učenja učenja*, saj je obvladovanje prvega in tudi nadaljnjih jezikov na strokovnih področjih delovanja bistveno za poklicni razvoj. To še posebej velja za obvladovanje poklicnega jezika v okolju, v katerem se posameznik strokovno pojavlja. Te vsebine so pomembne za vse študijske predmete.

Kompetenca **Jezik, državljanstvo, kultura in umetnost** je povzeta po dokumentu *Koncept vključevanja ključnih kompetenc v izobraževalne programe srednjega poklicnega in strokovnega izobraževanja* (CPI, 2024), dodani pa so tudi specifični cilji, značilni za višješolsko strokovno izobraževanje. Področja so tri, in sicer:

- (i) *jezik*, temeljna kompetenca, s katero izražamo istovetnost, izkušnje, posredujemo znanje in se učimo, izražamo čustva, mnenja, omogoča sodelovanje,
- (ii) *državljanstvo*, ki je pomembno za skladen osebni razvoj in privzemanje vrednot ter skupnih družbenih norm, katerih temelj so človekove pravice in dolžnosti,
- (iii) *kultura in umetnost*, ki združuje duhovne, materialne, intelektualne in čustvene značilnosti, ki označujejo družbo ali družbeno skupino.

Digitalna ključna kompetenca

Osnovo **digitalnih kompetenc** predstavljajo znanje, veščine in stališča, ki omogočajo samozavestno, ustvarjalno in kritično rabo tehnologije in sistemov v izbranem poklicu in na splošno. Biti digitalno kompetenten oz. pismen pomeni biti sposoben uporabljati digitalno tehnologijo, naprave ali storitve, z njimi poiskati podatke, jih analizirati, kritično ovrednotiti, na podlagi tega ustvariti nove digitalne vsebine, komunicirati in sodelovati z drugimi v različnih spletnih okoljih ter poskrbeti za digitalno varnost zase in za druge. Kompetenca opredeljuje temeljna načela in prakse za razvoj računalniškega mišljenja oziroma odprtosti in suverenosti za uporabo informacijsko-komunikacijske tehnologije.

Uporabljeni *Okvir digitalnih kompetenc za državljane 2.2.* (DigComp 2.2, 2022) vsebuje pet ključnih področij **digitalnih kompetenc**:

- (i) *informacijska in podatkovna pismenost*, ki omogoča delovanje v s tehnologijo podprem delovnem in poslovnem okolju,
- (ii) *komuniciranje in sodelovanje v okviru digitalnih tehnologij*, s katerimi je mogoče hitreje in učinkoviteje oblikovati rešitve,
- (iii) *ustvarjanje digitalnih vsebin*, ki so podlaga za delovanje v digitalnem okolju,
- (iv) *varnost*, ki se dotika digitalne istovetnosti in varovanja podatkov, ter
- (v) *kompetence reševanja problemov*, s katerimi oblikujemo smer družbe v prihodnosti.

Pri drugi in peti točki okvirja digitalnih kompetenc je jasno nakazana povezava tudi z ne-digitalnimi kompetencami (sodelovanje, sporočanje ...), ki so v poklicih pomembne, na ravni izvedbe pa se pri vseh točkah že pred objavo Okvirja digitalnih kompetenc 3.0 (DigComp 3.0, 2025) vključuje kritična in učinkovita raba generativne umetne inteligence in orodij za pripravo digitalnih izdelkov. Osrednja zamisel je usmerjena v optimizacijo dela. Pristop, zajet v DigComp 3.0, je v celoti zastavljen široko in vključuje različne druge vidike kompetenčnosti ter združuje elemente drugih ključnih kompetenc, vključno z etičnostjo, dobrim počutjem, okoljskimi vprašanji, razumevanjem trajnostnosti in zaščito temeljnih človekovih pravic.

Ključna kompetenca Trajnostnost

Trajnostnostno kompetenco združujejo razvijanje *okoljskih, družbenih, gospodarskih in kulturnih* vidikov s trajnostnostjo povezanih poklicnih dejavnosti. Poslovna okolja so vedno soodnosno povezana z družbenimi in se odražajo eno v drugem, vendar je hkrati pomembno sprejemanje kompleksnosti, ki jo področje trajnosti opredeljuje. Vključuje tudi pomemben odnosni del, ki odpira razmišljanje o trajnostnosti prihodnosti in razvijanju trajnostnostnega delovanja na politični, družbeni in individualni ravni.

Trajnostnostno kompetenco je mogoče razdeliti na deset ključnih področij trajnostnosti, kot jih opredeljuje GreenComp (GreenComp, 2022). Ta kompetenčni okvir je zastavljen široko, zato so izbrane le tiste kompetence, ki so povezane in pomembne za poklic in delo na ravni višjega strokovnega izobraževanja. Ta področja so:

- (i) *poosebljanje vrednot trajnostnosti*, ki opredeljujejo razmislek o lastnih vrednotah, podpiranju pravičnosti in promoviranje narave,
- (ii) *sprejemanje kompleksnosti v trajnostnosti*, ki združuje širok sistemski pristop k problemu trajnostnosti, vrednotenje informacij in argumentiranje ter oblikovanje in obvladovanje izzivov,
- (iii) *zamišljanje trajnostne prihodnosti*, kar pomeni iskanje alternativtrajnostne prihodnosti in prilagajanje odločitev spremembam, ki jih je mogoče oblikovati na podlagi znanstveno podprtih zamisli,
- (iv) *ukrepanje za trajnostnost*, ki združuje politično angažiranost, kolektivno ukrepanje in individualne pobude.

Ključna kompetenca Podjetnost in finančna pismenost

Kompetenca **Podjetnost in finančna pismenost** predstavlja zmožnost razvoja poslovnih priložnosti ter njihovega preoblikovanja v vrednost za druge. Združuje cilje, ki opredeljujejo razvijanje rešitev, ki so za ljudi pomembne, koristne in/ali vredne. Pri razvoju podjetnostne kompetence in finančne pismenosti upoštevamo, da so vsa področja kompetence medsebojno tesno povezana ter jih obravnavamo celostno in ločujemo le izjemoma.

Podlaga za določitev področij **kompetence Podjetnost in finančna pismenost** je uporabljeni okvir kompetenc EntreComp (EntreComp, 2019), pri katerem opredeljujejo naslednja področja:

- (i) *odkrivanje priložnosti*, ki jih ustvarja tržišče,
- (ii) *ustvarjalnost* v smislu poslovnega delovanja,
- (iii) *prevzemanje pobude za delovanje* na različnih poslovnih in družbenih, pa tudi ekoloških področjih,
- (iv) *sodelovanje in vključevanje drugih* v poslovno delovanje, z namenom vzpostavljanja vzajemnega okolja, ki združuje skupnosti,
- (v) *finančna pismenost* in druge pismenosti, ki so široko uporabne v najrazličnejših poslovnih in življenjskih situacijah.

Ključna kompetenca Celostno zdravje in dobrobit

Celostno zdravje in dobrobit pomeni stanje duševne, telesne in socialne dobrobiti posameznika. Ti vidiki so med seboj prepleteni in skupaj prispevajo k celostnemu pojmovanju zdravja in kakovosti njegovega bivanja in življenja, hkrati pa niso omejeni zgolj nanj, ampak se razširjajo tudi na skupnost, v kateri živi. Prav tako so pomembne nacionalne pobude, s katerimi se zmanjšujejo razlike med posamezniki s ciljem ohranjanja skupnih pozitivnih družbenih vrednot.

Kompetenca **Celostno zdravje in dobrobit** je povzeta po Evropskem okviru za osebno in socialno ključno kompetenco (LifeComp, 2022), dodani pa so tudi specifični cilji, značilni za višješolsko strokovno izobraževanje.

Področja kompetence so:

- (i) *ozaveščenost*, kar pomeni, da vedenje, osebne značilnosti posameznika ter socialni in okoljski dejavniki vplivajo na njegovo zdravje in dobrobit oziroma vzvratno na družbeno blagostanje,

- (ii) *razumevanje morebitnih tveganj za dobrobit/blagostanje* ter uporaba zanesljivih informacij in storitev za zdravstveno in socialno zaščito,
- (iii) povezanost s ključno kompetenco trajnostnosti, sprejetje *trajnostnega življenjskega sloga*, ki za ohranjanje osebnega in družbenega blagostanja ob skrbi za telesno in duševno zdravje vključuje tudi upoštevanje okolja.

Predstavljeni izbor ključnih kompetenc podpira razvoj poklicnih kompetenc, določa smer razvoja posameznika in njegov način sodelovalnega delovanja v delovnem in poslovnem okolju ter tako sooblikuje sodoben koncept kompetenčno zasnovanega izobraževanja.

3.3 Kategorije, področja in ključni cilji ključnih kompetenc

Poslovno delovanje in delovanje v skupnosti zahtevata širok nabor znanja in spretnosti, pa tudi odnosa do osebnih in skupnih problemov in izzivov. To lahko opredelimo s celostno zaokroženimi kompetencami, ki jih je treba razvijati skozi vse življenje. S ključnimi kompetencami, kot so opredeljene v tem dokumentu, so postavljeni temelji za doseganje osebne ravni, ki posamezniku omogoča vključujoče, enakopravno in demokratično delovanje v družbi. Te ključne kompetence so odziv na potrebo po vključujoči in trajnostni rasti, socialni koheziji in nadaljnjem razvoju demokratične kulture posameznika.

Za področje višješolskega strokovnega izobraževanja je torej zbranih sedem ključnih kompetenc. Nekatera področja in cilji, s katerimi so opredeljene, so medsebojno povezljivi v skupne kategorije. Cilj povezovanja področij oziroma ciljev ključnih kompetenc v kategorije je doseči večjo povezanost s poklicnimi kompetencami in s tem večjo koherentnost. Koncept vključevanja ključnih kompetenc zato skupine kompetenc predstavlja združeno v štiri temeljne kategorije:

- (i) oblikovanje poklicne samopodobe,
- (ii) reševanje izzivov, problemov in tveganj,
- (iii) načrtovanje študija, dela in kariere,
- (iv) komunikacija in sodelovanje.

Prva kategorija **Oblikovanje poklicne samopodobe** združuje ključne cilje, ki so povezani s poznavanjem osebnih lastnosti, želja, stališč, interesov in možnosti, ki se izražajo v poklicnem, zasebnem in družbenem okolju ter hkrati oblikujejo podlago odnosnega dela socializacijskega vidika kompetence, katere izid je poklicna identiteta. To pomeni učenje za napredovanje v poklicu, s čimer posameznik razvija svoje karijerne možnosti, vključno s podjetnostjo in finančno pismenostjo, upošteva pa tudi vse druge ključne kompetence.

Kategorija	Kompetenca	Kompetenčno področje	Ključni cilji Študent:
Oblikovanje poklicne samopodobe	Učenje učenja <i>Razvojna miselnost</i>	Prepoznavanje in razumevanje osebnih lastnosti	<ul style="list-style-type: none"> Se zaveda svojih osebnostnih lastnosti in zanimanj.
	<i>Karierni razvoj</i> <i>Samozavedanje</i>	Prepoznavanje in razumevanje interesov ter osebnostnih lastnosti	<ul style="list-style-type: none"> Poveže osebne lastnosti in interese s poklicnim, izobraževalnim in kariernim odločanjem.
	Podjetnost in finančna pismenost <i>Odkrivanje priložnosti</i>	<i>Zamisli in priložnosti</i> Etično in trajnostnostno razmišljanje	<ul style="list-style-type: none"> Pridobiva ustrezno znanje na področju finančne pismenosti za kakovostno poklicno delovanje, prepozna in ovrednoti vpliv svojih odločitev in ravnanj na skupnost in na okolje.
	Digitalna kompetenca <i>Informacijska pismenost</i>	Informacijska pismenost	<ul style="list-style-type: none"> Sledi razvoju sodobne tehnologije, raziskuje različne možnosti in analizira prednosti in slabosti uporabe tehnologije, spremlja in se usposablja za napredne načine uporabe raznovrstne tehnologije na vseh področjih delovanja.
	Jezik, kultura in umetnost <i>Jezik</i>	Uporaba ustrezne terminologije	<ul style="list-style-type: none"> Uporablja strokovno terminologijo in skrbi za ustrezno raven svojega strokovnega jezika, uporablja strokovno terminologijo in upošteva podobnosti in razlike med praksami izražanja, se zaveda pomena tudi umetniške izkušnje in razvija čut za estetiko na svojem strokovnem področju.
	Trajnostnost <i>Zamišljanje trajnostne prihodnosti in ukrepanje</i>	<i>Zdravje, odpadki in energija</i>	<ul style="list-style-type: none"> Vzdržuje varno in zdravo okolje in skrbi za splošno dobrobit, sledi družbenim dogovorom trajnostnega ravnanja in skrbno ravna z viri.

Kategorija **Reševanje izzivov, problemov in tveganj** združuje ključne cilje, ki so povezani z učenjem od analize problema in načrtovanja do izvedbe in evalvacije. Pri tem uporablja širok nabor orodij za kakovostno celostno obravnavo problema, hkrati pa išče možnosti za karijerne in poslovne spremembe.

Kategorija	Kompetenca	Kompetenčno področje	Ključni cilji Študent:
Reševanje izzivov, problemov in tveganj	Učenje učenja Kritično mišljenje	Kognitivna in metakognitivna dimenzija: Kritično in ustvarjalno mišljenje v procesu učenja	<ul style="list-style-type: none"> Analizira (primerja, abstrahira, kategorizira), preverja in kritično ocenjuje lasten učni proces in učna gradiva, pridobiva novo znanje, obnavlja in nadgrajuje obstoječega ter pridobljeno znanje in spretnosti uporablja za samostojno reševanje problemov, spremlja, evalvira in ovrednoti svoje učne cilje, strategije, učne vire in procese, reflektira namen, proces in rezultate lastnega učenja.
	Digitalna kompetenca Informacijska pismenost in ustvarjanje digitalnih vsebin	Iskanje, filtriranje in vrednotenje in deljenje podatkov, informacij in digitalnih vsebin	<ul style="list-style-type: none"> Izraža informacijske potrebe, išče in dostopa do podatkov, informacij in vsebin v digitalnih okoljih, razvija osebne strategije iskanja virov v različnih zbirkah, analizira, primerja in kritično vrednoti verodostojnost in zanesljivost podatkov, informacij in digitalnih vsebin, ki jih pridobi na medmrežju, deli in izmenjuje podatke, informacije in digitalne vsebine z drugimi, deluje v vlogi posrednika in uporablja ustrezne digitalne tehnologije, upoštevata in dosledno uporablja pravila navajanja virov in avtorstva.
	Podjetnost in finančna pismenost Odkrivanje priložnosti	Zamisli in priložnosti ter usmerjenost k dejanjem: Odkrivanje priložnosti, ustvarjalnost, inovativnost in obvladovanje negotovosti	<ul style="list-style-type: none"> Ustvarja vrednosti zase in za druge na podlagi prepoznavanja avtentičnih problemov kot priložnosti, se sooči z novimi situacijami z zaupanjem in samozavestjo, da jih bo uspešno razrešil, analizira različne informacije za zmanjšanje negotovosti, dvomnosti in tveganja med sprejemanjem odločitev, uporablja znanje in izkušnje za ustvarjanje boljših rešitev ter pripravlja nabor možnih rešitev za izbrani problem (zamisli).
	Jezik, kultura in umetnost Jezik	Uporaba gradiv	<ul style="list-style-type: none"> Uporablja raznolika strokovna gradiva, jih analizira in kritično vrednoti ter vključuje kot vir informacij za reševanje strokovnih problemov.
	Karierni razvoj Zavedanje o možnostih in priložnostih, odločanje in prehajanje med delovnimi nalogami	Spoznavanje družbenega okolja kot konteksta možnosti izobraževanja, dodatnega usposabljanja in zaposlovanja ter prepoznavanje in razumevanje	<ul style="list-style-type: none"> Uporablja različne vire informacij, jih kritično ovrednoti in se informirano odloča o kariernih možnostih, raziskuje možnosti za pridobivanje dodatnih znanj in spretnosti, ki jih ponuja šola (npr. sodelovanje v projektih in dejavnostih šole, mednarodna mobilnost, sodelovanje s podjetji ...), pa tudi zunaj šole, raziskuje priložnosti za pridobivanje delovnih izkušenj na svojem poklicnem področju v lokalnem ali širšem okolju in jih reflektira, raziskuje možnosti za nadaljnji poklicni in izobraževalni razvoj na strokovnem področju, na katerem se izobražuje (npr. izobraževalni

	svojih veščin in sposobnosti	<p>programi v stroki, možnosti strokovnega in poklicnega razvoja v stroki ...),</p> <ul style="list-style-type: none"> • se povezuje s strokovnimi službami, ki svetujejo glede načrtovanja kariere in je seznanjen z njihovimi dejavnostmi, • primerja svoje močne in šibke točke z zahtevami poklicnega področja, na katerem se izobražuje.
Trajnostnost Ukrepanje za trajnostnost	Reševanje okoljskih problemov	<ul style="list-style-type: none"> • Spremlja izzive na področju trajnostnosti in išče možnosti za njihove rešitve ter se zaveda odprtih problemov in tveganj.

Načrtovanje študija, dela in kariere združuje ključne kompetence, ki so povezane s sprejemanjem odločitev in zastavljanjem ciljev, vključno s prepoznavanjem možnosti in priložnosti, ki so povezane z načrtovanjem prihodnosti posameznika.

Kategorija	Kompetenca	Kompetenčno področje	Ključni cilji Študent:
Načrtovan je dela in kariere	Karierni razvoj Zavedanje o možnostih in priložnostih	<i>Samospoznavanje in oblikovanje poklicne samopodobe:</i> Prepoznavanje in razvijanje želja, stališč, vrednot in motivacije ter sprejemanje odločitev in postavljanje ciljev, njihova realizacija in refleksija na vodenje kariere	<ul style="list-style-type: none"> • Prepoznava in izraža svoja stališča, želje oz. pričakovanja v zvezi z izobraževalno in poklicno potjo ter zasebnim življenjem, • si zastavlja stvarne in dosegljive cilje in akcije, ki ciljem sledijo, • primerja spoznanja o sebi z zahtevami (izbrane) poklicne poti/poklica in na podlagi tega sprejema odločitve na izbranem področju oziroma razmišlja o alternativnih možnostih, • si pripravlja akcijski načrt za spremljanje doseganja ciljev in ga po potrebi prilagaja ali spreminja, • ugotavlja morebitne zastoje ali ovire in jih odpravlja s pravočasnim ukrepanjem, • predstavlja sebe, svoje kompetence in dosežke na različne načine.
	Celostno zdravje in dobrobit Razumevanje tveganj	<i>Duševna dobrobit:</i> Postavljanje in spremljanje ciljev	<ul style="list-style-type: none"> • Načrtuje kratkoročne in dolgoročne cilje v skladu z lastnimi zanimanji (povezanimi z duševnim, telesnim, socialnim ter uchin in poklicnim področjem), spremlja doseganje teh ciljev, določa njihovo prednost, razvija zavzetost in vztrajnost ter krepi zmožnosti odložitve takojšnje nagrade, če je treba učne in poklicne cilje ustrezno prilagajati.
	Učenje učenja Razvojna miselnost	<i>Motivacijsko področje s socialnim kontekstom:</i> Razvojna miselnost	<ul style="list-style-type: none"> • Načrtuje svoje učenje glede na temeljne poklicne interese, • uporablja različne učne strategije za reševanje nalog samostojno in v skupini za doseganje zastavljenih ciljev.
	Podjetnost in finančna pismenost	<i>K dejanjem:</i> Vrednotenje zamisli,	<ul style="list-style-type: none"> • Si zastavlja kratkoročne, srednjeročne in dolgoročne cilje v procesu reševanja problemov, opredeljuje prednostne naloge ter

Modernizacija poklicnega izobraževanja – Smernice za načrtovanje in izvajanje kompetenčno zasnovanega višjega strokovnega izobraževanja

<i>Finančna pismenost in ustvarjalnost</i>	vsebinsko in finančno načrtovanje in upravljanje	<p>pripravi in prilagaja načrt nepredvidenim spremembam,</p> <ul style="list-style-type: none"> vrednoti rešitve ob upoštevanju kriterijev po načelu ustvarjanja dobrobiti za druge in izbere potencialno najboljšo rešitev, prepozna in rešuje finančne izzive v različnih situacijah in sprejema odgovorne finančne odločitve.
Digitalna kompetenca <i>Komunikacija in sodelovanje ter izdelovanje digitalnih vsebin</i>	Razvoj digitalne vsebine in sodelovanje z uporabo digitalnih tehnologij	<ul style="list-style-type: none"> Ustvarja in ureja različne vrste digitalnih vsebin v različnih okoljih in zapisih, deli svoje znanje z drugimi, spoštuje pravice avtorjev in jih ustrezno citira, opredeli svoje delo z ustreznim dovoljenjem (licenco), soustvarja skupno vsebino z digitalnimi orodji in se zavzema za krepitev sodelovanja med soustvarjalci, ovrednoti razvitost svojih digitalnih kompetenc in jih po potrebi tudi razvija.
Trajnostnost <i>Sprejemanje kompleksnosti v trajnostnosti</i>	<i>Naravni viri, surovine, materiali in izdelki</i> Trajnostna raba naravnih virov in surovin	<ul style="list-style-type: none"> Daje prednost uporabi naravnih virov in materialov, ki ne degradira okolja in ima najmanjši okoljski odtis, deluje na način, ki ohranja in spodbuja biotsko raznovrstnost, razvija kakovost izdelkov in storitev za trajno uporabo ali namen, načrtuje izdelek ali storitev z vidika trajnostnosti, upoštevajoč odgovorno rabo naravnih in drugih virov.

Ustrezna **komunikacija in sodelovanje** omogočata posamezniku učinkovito delovanje v skupini, osredotočenost na stranke in razvojno naravnano delovanje v poklicu.

Kategorija	Kompetenca	Kompetenčno področje	Ključni cilji Študent:
Komunikacija in sodelovanje	Jezik, kultura in umetnost <i>Jezik</i>	Možnosti sporazumevanja	<ul style="list-style-type: none"> Uporablja spoštljivo in družbeno odgovorno poslovno komunikacijo ter sprejema raznolikost na vseh področjih.
	Digitalna kompetenca <i>komunikacija in sodelovanje</i>	Sporazumevanje z uporabo digitalnih tehnologij	<ul style="list-style-type: none"> Se sporazumeva z uporabo različnih digitalnih tehnologij in izbere ustrezna sredstva komunikacije v danih okoliščinah.
	Celostno zdravje in dobrobit <i>Socialna dobrobit:</i>	Komunikacijske spretnosti in reševanje konfliktov	<ul style="list-style-type: none"> Prilagaja način komunikacije in odnos do udeležencev glede na okoliščine (profesionalni, neformalni ipd.) ter razvija profesionalen timski odnos, sprejema kritiko drugih na konstruktiven način ter v skupini uveljavlja svoje zamisli in potrebe na strpen način, sprejema kompromise in ohranja dobre odnose ne glede na različnosti, deluje sodelovalno, vzpostavlja in vzdržuje kakovostne odnose v skupini pri delodajalcu, ki temeljijo na spoštljivem in

		<ul style="list-style-type: none"> • asertivnem komuniciranju ter enakopravnosti, • konstruktivno sodeluje v različnih vrstah odnosov na različnih področjih in pri reševanju problemov sklepa kompromise, • zavestno izbira oblike vedenja, s katerimi bo dosegel svoj cilj in ohranil dobre odnose, ne da bi škodil drugim.
Učenje učenja <i>Razvojna miselnost</i>	<i>Metakognitivna dimenzija:</i> Razvojna miselnost	<ul style="list-style-type: none"> • Vodi lastno učenje in s tem v zvezi sprejme odločitve, • je pripravljen na učenje v različnih situacijah.
Podjetnost in finančna pismenost <i>Prezemanje pobude</i>	<i>K dejanjem:</i> Prezemanje pobude in sodelovanje	<ul style="list-style-type: none"> • Sodeluje in spodbuja druge k reševanju problemov, pri čemer prevzema individualno in sprejema skupinsko odgovornost za odločitve, • sodeluje z različnimi posamezniki ali skupinami, • rešuje morebitne spore na konstruktiven način in po potrebi sklepa kompromise.
Celostno zdrave in dobrobit	<i>Duševna dobrobit:</i> Prosocialno vedenje	<ul style="list-style-type: none"> • Sodeluje pri postavljanju pravil, jih spoštuje in prevzema odgovornost za posledice, • krepi prepoznavanje in zavedanje potrebe po zagotavljanju pomoči drugim, • prepozna lastne potrebe po pomoči in strategije iskanja pomoči, • rešuje probleme proaktivno in zna poiskati ključne vire za njihovo uspešno razrešitev.
Podjetnost in finančna pismenost <i>Sodelovanje in vključevanje drugih</i>	<i>Viri:</i> Vključevanje človeških virov	<ul style="list-style-type: none"> • Spodbuja in motivira druge pri reševanju skupnih nalog, • poišče po potrebi ustrezno pomoč, • učinkovito komunicira, se pogaja in vodi za doseganje rezultatov.

3.4 Strokovna priporočila za umeščanje v višješolske študijske programe

Velja splošno priporočilo, da se med učne cilje višješolskih študijskih programov umestijo vse ključne kompetence, navezujoč se na temeljne poklicne kompetence ali kot samostojni cilji, ki jih morajo študenti doseči neodvisno od poklicnih.

Umestijo se v opredelitev ciljev posameznih modulov oziroma predmetov, prav tako v kataloge znanja za praktično izobraževanje. Šole jih upoštevajo pri pripravi izvedbenih kurikulumov in vključijo v načrtovane študijske dejavnosti, upoštevajo se tudi pri preverjanju in ocenjevanju znanja, pri pripravi projektnih in seminarskih nalog ter spremljajo na vseh korakih priprave diplomskega dela.

Doseženi cilji kompetence **Učenje učenja** so podlaga za razvijanje vseh drugih ključnih in poklicnih kompetenc. Priporočeno je, da se cilji te kompetence razvijajo v okviru vseh strokovnih modulov in vseh dejavnosti, za razvoj in zavedanje lastnega učnega sloga, ter za vrednotenje učinkovitosti strategij učenja. To vključuje teoretične vsebine in praktično izobraževanje, pa tudi vse oblike neformalnega izobraževanja, ki poteka vzporedno s študijem na višješolski ravni.

Za kakovostno komunikacijo in sodelovanje so ključne kompetence, ki so povezane z **Jezikom**, maternim in tujimi jeziki, zlasti pri načrtovanju in izvajanju delovnih procesov, upoštevajoč razlike med posamezniki ter pristopi k študiju in delu, kulturne razlike med njimi ter na sploh razvit odprt in strpen odnos do drugačnosti, mnenj in stališč. Te kompetence so pomembne za študij in učenje, za opravljanje delovnih nalog na eni ter komunikacijo v poslovnem okolju na drugi strani.

V cilje študijskega programa je smiselno umeščati **digitalne kompetence** na način, da se povezujejo s stroko oziroma specifičnimi nalogami povezane dejavnosti. Gre za kompetence, ki naj povezujejo strokovne poklicne naloge s sodobno tehnologijo, usposabljaajo za njihovo različno rabo oziroma nadgradnjo zahtevnosti rabe strojne in programske opreme. V ta namen jih je mogoče razvijati tudi v obliki samostojnega modula s svojim katalogom znanja.

Podobno velja za **trajnostnostne kompetence**, ki jih je mogoče prav tako vključevati v samostojne module ali pa neposredno umeščati med poklicne kompetence v strokovne module študijskih programov.

Podjetnostne kompetence in finančno pismenost je smiselno umeščati med cilje študijskega programa, in sicer tako, da so ti oblikovani za iskanje rešitev in soočanje z izzivi, povezanimi z danim modulom, kar vključuje tudi razvijanje, izdelavo in preizkušanje teh rešitev v avtentičnem okolju. *Podjetnost* in *podjetništvo* je priporočljivo obravnavati v okviru priprave izdelkov ali izvajanja storitev, in sicer tako, da se podjetnost vpeljuje v poslovni problem s ciljem razvoja stvarnih rešitev za uporabnike, ki lahko študentom pomeni neposreden takojšnji povratni izziv. Razvoj podjetnostne kompetence in finančne pismenosti mora biti smiselno vključen kot del projektnih dejavnosti študijskega procesa. To pomeni vključevanje te ključne kompetence v izpitne kataloge, s čimer se vzpostavi zahteva, da študent dokaže sposobnost praktične uporabe tega znanja na resničnem problemu. To lahko študenti izkazujejo s predstavitvijo projekta ali pripravo poslovnega modela, razvitega kot

rezultat projektnega dela. Kompetence je najustrezneje razvijati pri praktičnem izobraževanju, skladno s potrebami, z zahtevami in željami delodajalca v obliki izboljšav ali rešitev stvarnega problema.

Najpogostejši načini vključevanja ključne kompetence **Celostno zdravje in dobrobit** v izobraževalne programe so, podobno kot pri učenju učenja, vezani na vse povezane cilje programa, kjer je to mogoče, saj je skrb za dobro počutje, konstruktivno spoprijemanje z učnimi, čustvenimi, socialnimi in drugimi izzivi, krepitev odgovornosti, avtonomije in na sploh lastno telesno in duševno zdravje temelj kakovostnega življenja.

Vse kompetence vplivajo na karierni razvoj posameznika na njegovi poklicni poti.

3.5 Sodelovanje z načrtovalci

Pri načrtovanju izobraževalnih programov morajo višje šole sodelovati s pripravljavci študijskih programov in vsemi drugimi deležniki. Pomembno je sodelovanje pri izdelavi načrta vključevanja in umeščanja kompetenc, da bodo konstruktivno vključene pri reševanju aktualnih problemov, pri razvoju zmožnosti komunikacije in sodelovanja pri opravljanju poklica, hkrati pa je pomembno sodelovanje na vseh korakih evalvacije načrtovanja višješolskih študijskih programov.

4 Priporočila za umeščanje ključnih kompetenc v višješolske študijske programe

Ključne kompetence se vključujejo v vse višješolske študijske programe ter vsebinsko dopolnjujejo in podpirajo razvoj poklicnih kompetenc. Način umeščanja se lahko med njimi razlikuje, odvisno od značilnosti in strokovnih zahtev programa.

Podlago za razvoj ključnih kompetenc v višjem strokovnem izobraževanju predstavljajo ključne kompetence, pridobljene v srednješolskem izobraževanju. Zaželeno je, da študenti ključne kompetence razvijajo in nadgrajujejo povezano in sočasno s poklicnimi kompetencami v različnih delovnih, poslovnih, razvojnih oziroma drugih okoljih in situacijah, tako v šoli kot pri praktičnem izobraževanju.

Za posamezne ključne kompetence so pripravljena operativna priporočila za njihovo umeščanje v programe.

V nadaljevanju so predstavljena splošna priporočila za umeščanje ključnih kompetenc v višješolske študijske programe, ki jih je treba razumeti kot podlago za nadaljnje razvijanje vseh drugih ključnih in tudi poklicnih kompetenc.

4.1 Priporočila za vključevanje ključnih kompetenc

Pri vključevanju ključnih kompetenc v višješolske študijske programe je treba upoštevati, da se študenti na višješolski ravni po eni strani pripravljajo na opravljanje poklica, po drugi pa na vseživljenjsko učenje in samoiniciativno nadaljnje izobraževanje in usposabljanje. Z izobraževanjem se povečuje njihova poklicna usposobljenost in splošna razgledanost. Razvoj ključnih kompetenc je tesno povezan z razvojem poklicnih kompetenc. Pomembno izhodišče za prenavo višješolskih študijskih programov, izbor ključnih kompetenc in način njihovega umeščanja v študijske programe so zato tudi posebnosti posameznih poklicnih standardov, ki so značilni za program in oceno prihodnjih trendov razvoja stroke.

Pri pripravi ali prenavi višješolskih študijskih programov je zato treba poklicne standarde analizirati tudi z vidika ključnih kompetenc, ki so pomembne za poklicno področje, opredeliti povezave s poklicnimi kompetencami in pripraviti načrt za njihovo umeščanje v študijske programe. Ob tem je treba načrtovati tudi ustrezno izvedbo učnega procesa za njihov razvoj, spremljanje in evalvacijo. Posamezne ključne kompetence morajo biti smiselno vključene v cilje programa in učne cilje posameznih študijskih predmetov, in sicer kot samostojni učni cilji ali na način, da se povezujejo s poklicnimi učnimi cilji. Nekaterne ključne kompetence oziroma njihova področja so vključena v skupne predmete višješolskih študijskih programov (na primer digitalnost, podjetnost in finančna pismenost, sporazumevanje itd.), ki so določeni na nacionalni ravni, s čimer se zagotavlja enoten standard, ne glede na strokovne specifičnosti programa.

Poklicna stvarnost, kot se kaže v delovnih nalogah, je eno od najboljših izhodišč za načrtovanje učnih nalog in uporabljenih didaktičnih pristopov, ki omogočajo razvoj vseh vrst kompetenc (npr. z izvajanjem projektne dela, z izkustvenim učenjem, praktičnim izobraževanjem ipd.), zato v primerih, ko je to smiselno, ključne kompetence navezujemo na izdelavo izdelkov in izvedbo storitev, značilnih za poklic. Za udejanjanje in doseganje ključnih kompetenc je treba na ravni izvedbe

višješolskega študijskega programa zagotoviti:

- povezovanje ključnih kompetenc s specifičnimi poklicnimi kompetencami na študijskem področju,
- povezovanje strokovnega in praktičnega znanja s ključnimi kompetencami za reševanje avtentičnih poklicnih nalog v stvarnem poklicnem okolju,
- udeleževanje ključnih kompetenc v vseh fazah študijskega procesa,
- razvijanje kompetenc z dejavnostmi, ki jih študenti načrtujejo in izvajajo samostojno, jih reflektirajo in (samo)vrednotijo po opredeljenih kriterijih,
- stopnjevanje zahtevnosti in samostojnosti izvedbe nalog, zlasti pri tistih, ki razvijajo kompetence, pomembne za stalno nadgrajevanje strokovne usposobljenosti in delovanja, pa tudi za vseživljenjsko učenje.

4.2 Pomen in vsebina didaktičnih priporočil

Didaktična priporočila za izvajalce višješolskih študijskih programov opredeljujejo poklicne cilje in priporočila za doseganje ključnih kompetenc, pri katerih je zlasti pomembno:

- prepoznati in upoštevati, da študenti lahko sodelujejo na ravni načrtovanja pouka, izvedbe, ocenjevanja znanja in refleksije lastnega procesa študija,
- v pouk premišljeno vključevati učne oblike in raznolike učne metode, ki temeljijo na čim bolj konkretnih poklicnih situacijah in se izvajajo v stvarnem delovnem okolju,
- da je študijski proces zasnovan individualizirano in se raven zahtevnosti ključnih kompetenc ustrezno prilagaja napredovanju študentov,
- da se za učne cilje ter znanje, spretnosti in odnos dopolni z načini in kriteriji za izkazovanje doseganja kompetenc,
- spodbujati in razvijati sodelovanje z delodajalci, s socialnimi partnerji, lokalnim, regionalnim ali mednarodnim okoljem.

Didaktična priporočila (Makovec Radovan, 2024) lahko višješolskim predavateljem in drugim sodelavcem ponujajo nabor konkretnih metod dela, s primeri dobrih praks za vključevanje in umeščanje ključnih kompetenc v poučevanje in delo pri reševanju avtentičnih nalog, ki jih načrtujejo za študente. To zahteva usposobljene predavatelje s področja pedagogike in andragogike, splošne didaktike in specialnih

didaktik posameznih strokovnih področij, vključno s specifičnimi učnimi metodami, ki podpirajo kompetenčno izvajanje izobraževanja. Predavatelji morajo uporabljati orodja za kompetenčno preverjanje in ocenjevanje, poznati načine za spodbujanje kritičnega mišljenja, ustvarjalnosti in inovativnosti, spodbujanja razvoja vseh vrst pismenosti in medsebojnega sodelovanja. Prav tako morajo predavatelji ustvarjati za študij spodbudno okolje, s katerim je študentu omogočeno, da si sam zagotavlja osebni in poklicni razvoj z razvojem želenih kompetenc, še zlasti kompetenc samozavedanja, samournavanja, odgovornosti in avtonomije pri študiju in delu. Prav tako je pomembno, da višješolski predavatelj na ustrezen način vključuje multidisciplinarnost in interdisciplinarnost, ki ju višješolsko izobraževanje zaradi aplikativne usmerjenosti študija zahteva. Širina višješolskih študijskih programov se odraža prav v vključenih ključnih kompetencah.

5 Usmeritve za vključevanje ključnih kompetenc pri pripravi kataloga znanja za strokovne module

Katalogi znanja za višješolske študijske programe so pripravljene tako, da je že iz imena predmeta razvidno ožje strokovno področje, katerega izhodišče za oblikovanje je ključno delo, delovni proces oziroma delovna naloga in izraža kompetenčno naravnost predmeta. Temeljni del, v katerem so predstavljene tudi ključne kompetence, pa je opredelitev predmeta, ki izhaja iz opravljene analize poklicnih standardov. Ob opisu namena in vloge predmeta glede na poklic ter umestitvi predmeta v študijski program mora biti pregledno nakazano, katere poklicne kompetence so vključene v predmet in kako jih ključne kompetence vsebinsko nadgrajujejo. Če s poklicnimi kompetencami razdelamo delovni proces oziroma delovno nalogo, ki jo naslavlja strokovni modul, je pomembno, kako na te smiselno navežemo tudi ključne.

Z učnimi cilji poklicno kompetenco operacionaliziramo, kar pomeni, da jo razdelamo na učne cilje, s katerimi zajamemo različna področja kompetence, ki so zbrana v posameznih kategorijah. Ker so cilji posameznih ključnih kompetenc povezljivi, je priporočljivo te zajeti celostno. Kategorijo *Reševanje izzivov, problemov in tveganj* na primer vključujemo upoštevajoč vsa področja kompetence od pridobivanja znanja, ki je del analize problema, z ustreznim iskanjem in pridobivanjem

podatkov, uporabo tehnologije za učinkovitejšo izvedbo, razmislekom o poslovnih priložnostih, kritičnim vrednotenjem tveganja, ustrezno terminološko opredelitvijo in iskanjem možnosti za trajnostne rešitve, vse skupaj pa vključuje tudi evalvacijo.

Zapis učnih ciljev naj ne bi bil zapisan preveč podrobno, zagotoviti pa je treba pokritost vseh vidikov kompetence in ustrezno stopnjo zahtevnosti, ki odraža višješolsko raven.

6 Zaključek

Umeščanje ključnih kompetenc v učne cilje pri kompetenčno zasnovanem višjem strokovnem izobraževanju je **ključno za razvoj kakovostnih izobraževalnih programov**, ki ustrezajo izzivom sodobnega trga dela. Nabor ključnih kompetenc predstavlja temelj za oblikovanje celostno razvitega posameznika, ki je vključen v družbo in pripravljen na hitre spremembe v delovnem okolju.

V smernicah je **poudarjen pomen razumevanja vloge ključnih kompetenc**, kar omogoča študentom, da se bolje pripravijo na izzive, s katerimi se bodo srečali v svoji karieri. Z jasno opredelitvijo kategorij kompetenc je omogočeno enostavnejše načrtovanje in priprava katalogov znanja, kar prispeva k večji preglednosti in usklajenosti učnih ciljev. Na eni strani so podlaga mednarodno sprejeti okvirji ključnih kompetenc, na drugi pa strokovna priporočila za njihovo umeščanje, kar omogoča sistematično načrtovanje vključevanja kompetenc v vse višješolske študijske programe.

Dokument prav tako na kratko opredeljuje didaktične usmeritve, ki del odgovornosti za uspešnost uvajanja prenašajo tudi na izobraževalce. Ti morajo ob ustreznem strokovnem znanju pridobiti tudi pedagoška in didaktična znanja, s katerimi usklajujejo svoje metode dela, da bi se prilagodili potrebam trga in zmožnostim študentov.

Smernice za vključevanje ključnih kompetenc predstavljajo pomemben korak k **sistematičnemu in celostnemu pristopu** k načrtovanju in oblikovanju izobraževalnih programov. Ta pristop omogoča študentom uspešno vključitev v delovno okolje ter prispeva k njihovem celostnemu razvoju kot aktivnih in odgovornih članov družbe. S tem se krepi tudi povezava med izobraževanjem in gospodarstvom, kar je ključno za trajnostni razvoj in inovacije v prihodnosti.

7 Viri in literatura

Agenda za trajnostni razvoj 2030. (2022). MZZ.

https://www.gov.si/assets/ministrstva/MZZ/Dokumenti/multilateralala/razvojno-sodelovanje/publikacije/Agenda_za_trajnostni_razvoj_2030.pdf (15.6.2025)

Ažman, T. (2012). *Kompetenca Učenje učenja.* Andragoški center Slovenije.

https://arhiv.acs.si/ucna_gradiva/UZU_MI-Kompetenca_ucenje_ucenja-Azman-april.pdf (5.4.2022)

Ažman, T., Bezič, T. idr. (2005). *Koncept vključevanja ključne kvalifikacije učenje učenja v izobraževalne programe srednjega poklicnega izobraževanja.* Center

RS za poklicno izobraževanje. https://cpi.si/wp-content/uploads/2022/02/KK_Ucenje_ucenja.pdf (10.1.2023)

Ažman, T., Jenko, G., Sulič, T. (2012). *Ugotavljanje, vrednotenje in razvijanje kompetence Načrtovanje kariere. Priročnik za svetovalce.* Andragoški center Slovenije.

https://arhiv.acs.si/prirocniki/Ugotavljanje_vrednotenje_in_razvijanje_kompetence_nacrtovanje_kariere.pdf (10.1.2023)

Belasić, I., Sunčič, T., Štarkl, D. (2023). *Na poti k trajnostnim izdelkom oz. storitvam.*

https://cpi.si/wp-content/uploads/2024/01/Prirocnik_Na-poti-k-trajnostnim-izdelkom.pdf (8.4.2024)

Cosgrove J., Cachia R. (2025). *DigComp 3.0: European Digital Competence*

Framework. <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC144121>

CEDEFOP. (2024). *Ključne kompetence v poklicnem izobraževanju.*

<https://www.cedefop.europa.eu/sl/projects/key-competences-vocational-education-and-trainin>

Državne smernice za kulturno-umetnostno vzgojo. (2009).

https://www.gov.si/assets/ministrstva/MVI/SRI/nacionalne_smmernice_za_kult_umet_vzgojo_slo-1.pdf (10.1.2023)

European Commission. (2016). *Cultural awareness and expression handbook – Open method of coordination (OMC) working group of EU Member States' experts on 'cultural awareness and expression.*

<https://data.europa.eu/doi/10.2766/940338> (10.1.2023)

Eurydice. (2019). *Prelet politik. Digitalno izobraževanje v šoli v Evropi.*

https://www.eurydice.si/publikacije/Prelet-politik_Digitalno-izobrazevanje-v-soli-v-Evropi.pdf

Evropska komisija (2019). *Entrecomp: Okvir podjetnostne kompetence*. ZRSŠ (prevod). <https://www.zrss.si/pdf/entrecomp.pdf> (10.1.2023)

Evropska komisija (2023). *GreenComp: Evropski okvir kompetenc za trajnostnost*. ZRSŠ (prevod). <https://www.zrss.si/pdf/greencomp.pdf> (10.1.2023)

Evropska komisija. (2013). *DigComp: A Framework for Developing and Understanding Digital Competence in Europe*. <https://ec.europa.eu/futurium/en/content/digcomp-framework-developing-and-understanding-digital-competence-europe.html> (10.1.2023)

Evropska Komisija. (2017). *Citizenship Education at School in Europe – 2017*. <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/6b50c5b0-d651-11e7-a506-01aa75ed71a1/language-en> (10.1.2023)

Evropska komisija. (2018). *DigCompEdu: Evropski okvir digitalnih kompetenc izobraževalcev*. <https://www.zrss.si/pdf/digcompedu.pdf>

Evropska komisija. (2019). *Evropski zeleni dogovor*. https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_sl (10.1.2023)

Evropska komisija. (2020). *LifeComp: Evropski okvir za osebno in socialno ključno kompetenco ter kompetenco učenje učenja*. <https://www.zrss.si/pdf/lifecomp.pdf> (10.1.2023)

Ferrari, A., Punie, Y. in Brecko, B., (ur.), (2013). *DigComp: A framework for developing and understanding digital competence in Europe*. Evropska komisija. <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC83167>

Gergorić, I., Založnik, P. (2020). *Novi pristopi pri delu z mladimi na področju karijerne orientacije, Priročnik za strokovne delavce v osnovni šoli*. Ljubljana: Javni zavod Cene Štupar. (10.1.2023)

Gregorič, I. idr. (2023). *Kompetence za tovarne prihodnosti. Napovedani profili in potrebe po kompetencah za prehod v industrijo 4.0., GZS-ZEE*. <https://ctop.ijs.si/wp-content/uploads/2023/03/Kompetence-za-tovarne-prihodnosti-e-verzija.pdf> (5.5.2024)

Hergan, M. (ur.). (2012). *Smernice za uresničevanje vključevanja ključnih kompetenc v programe srednjega poklicnega in strokovnega izobraževanja* Ljubljana: Center RS za poklicno izobraževanje. <https://cpi.si/wp->

[content/uploads/2020/09/Smernice.pdf](https://cpi.si/wp-content/uploads/2020/09/Smernice.pdf) (10.1.2023)

Izhodišča za pripravo izobraževalnih programov nižjega in srednjega poklicnega izobraževanja ter programov srednjega strokovnega izobraževanja. (2019).

Center RS za poklicno izobraževanje. [https://cpi.si/wp-](https://cpi.si/wp-content/uploads/2024/08/Izhodisca-za-pripravo-IP-NSI-ter-SSI_LD.pdf)

[content/uploads/2024/08/Izhodisca-za-pripravo-IP-NSI-ter-SSI_LD.pdf](https://cpi.si/wp-content/uploads/2024/08/Izhodisca-za-pripravo-IP-NSI-ter-SSI_LD.pdf)

Izhodišča za pripravo višješolskih študijskih programov. (2016) Center RS za poklicno izobraževanje. <https://cpi.si/aktualno/knjiznica/gradiva/izhodisca-za-pripravo-visjesolskih-studijskih-programov/> (10.1. 2023)

Jeznik, K. idr. (2008). *Zaključno poročilo o poteku poskusnega izvajanja izobraževalnega programa Avtoserviser.* Ljubljana, Center RS za poklicno izobraževanje.

Kirn, M., idr. (2023). *Kompetence za SRIP Matpro. Napovedani profili in potrebe po kompetencah za SRIP MATPR.* GZS: Strateško razvojno partnerstvo MATPRO.

<https://www.gzs.si/matpro/vsebina/Aktualno/Arhiv/ArticleId/86168/brosura-kompetence-za-srip-matpro> (10.1. 2023)

Klarič, T. idr. (2007). *Prvo vmesno poročilo o spremljanju poskusnega uvajanja izobraževalnih programov Tehnik mehatronike in Tehnik oblikovanja.* Ljubljana, Center RS za poklicno izobraževanje I.

Koncept vključevanja ključne kvalifikacije socialne spretnosti v izobraževalne programe srednjega poklicnega in strokovnega izobraževanja (2022). Center za poklicno izobraževanje. https://cpi.si/wp-content/uploads/2022/02/KK_Socialne_spretnosti.pdf (10.1. 2023)

Koncept vključevanja ključnih kvalifikacij v izobraževalne programe srednjega poklicnega izobraževanja. (2024). Center RS za poklicno izobraževanje.

[https://cpi.si/wp-](https://cpi.si/wp-content/uploads/2022/02/Koncepti_vkljucevanja_KK_v_izobrazevalne_programe_srednjega_poklicnega_izobrazevanja.pdf)

[content/uploads/2022/02/Koncepti_vkljucevanja_KK_v_izobrazevalne_programe_srednjega_poklicnega_izobrazevanja.pdf](https://cpi.si/wp-content/uploads/2022/02/Koncepti_vkljucevanja_KK_v_izobrazevalne_programe_srednjega_poklicnega_izobrazevanja.pdf) (24. 2. 2024).

Kregar, S., Avguštin, L., Gabrovec, A. (ur.) (2023). *Konceptualizacija VITR z umestitvijo tematike podnebnih sprememb.* ZRSS. https://pcv.si/wp-content/uploads/2023/11/Konceptualizacija_VITR.pdf (5. 4. 2024)

Kroflič, R., Štirn, D. Štirn Janota, P. in Jug, A. (2010). *Kulturno žlahtenje najmlajših (Razvoj identitete otrok v prostoru in času preko raznovrstnih umetniških dejavnosti).* Ljubljana: Vrtec Vodmat.

- Makovec Radovan D. (2023). *Kaj je poklicna pedagogika? Kako jo opredeljujemo in zakaj jo potrebujemo. Delovno gradivo projekta Modernizacija poklicnega in strokovnega izobraževanja*. Center RS za poklicno izobraževanje.
- Makovec Radovan D. (2024). *Načrtovanje in izvajanje kompetenčno zasnovanih programov v poklicnem in strokovnem izobraževanju. Delovno gradivo projekta Modernizacija poklicnega in strokovnega izobraževanja*. Center RS za poklicno izobraževanje.
- Mapa učnih dosežkov* (2008). Ljubljana: Center RS za poklicno izobraževanje.
<https://cpi.si/aktualno/knjiznica/gradiva/mapa-ucnih-dosezkov/>
- Muršak, J. (2012). *Temeljni pojmi poklicnega in strokovnega izobraževanja*. Center RS za poklicno izobraževanje. https://cpi.si/wp-content/uploads/2020/08/CPI_slovar_WEB-1.pdf (10.1. 2023)
- Nacionalna strategija za razvoj bralne pismenosti za obdobje 2019–2030*. (2020). Vlada RS. <https://www.gov.si/novice/2020-01-15-nacionalna-strategija-za-razvoj-bralne-pismenosti-za-obdobje-2019-2030/> (10.1. 2023)
- Evropska komisija. (2020). *Priporočilo Sveta o učenju za zeleni prehod in trajnostni razvoj*. [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32022H0627\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32022H0627(01))
- Reimagining our futures together: a new social contract for education*. (2021). Unesco. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000379707>
- Skupni cilji in njihovo umeščanje v učne načrte in kataloge znanj*. (2023). Zavod RS za šolstvo. https://www.gov.si/assets/ministrstva/MVI/Dokumenti/Razvoj-solstva/DS-NPVI/Gradiva/Skupni_cilji_in_umescanje_v_UN_in_KZ_oktober_2023.pdf (10.1. 2023)
- Tools and guidelines for identification and assessment of a set of soft skills related to work-based learning and development of alpine economy*. (2017). I.R.E.S. Istituto di Ricerche Economiche e Sociali del Friuli Venezia Giulia. [EUSALP_Soft_Skills_Study_printable_version.pdf](https://www.alpine-region.eu/EUSALP_Soft_Skills_Study_printable_version.pdf) (alpine-region.eu)
- Vesel, J. idr. (2012). *Strategije učenja v programih poklicnega in strokovnega izobraževanja*. Zbornik CPI, Center RS za poklicno izobraževanje https://cpi.si/wp-content/uploads/2020/08/zbornik_IKK_2-1.pdf (10.1. 2023)
- Zakon o poklicnem in strokovnem izobraževanju (ZPSI-1)*. Zakon o poklicnem in strokovnem izobraževanju (Uradni list RS, št. 79/06, 68/17 in 46/19).

<http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO4325> (10.1. 2023)

Zavod republike Slovenije za šolstvo (2023). *Okvir digitalnih kompetenc za državljane. Z novimi primeri rabe znanja, spretnosti in stališč.* (2023).

<https://www.zrss.si/wpcontent/uploads/2023/08/DigComp-2-2-Okvir-digitalnih-kompetenc.pdf> (5. 4. 2024)

Zavod Republike Slovenije za šolstvo. (2023). *Skupni cilji in njihovo umeščanje v učne načrte in kataloge znanj.*

https://www.gov.si/assets/ministrstva/MVI/Dokumenti/Razvoj-solstva/DS-NPVI/Gradiva/Skupni_cilji_in_umescanje_v_UN_in_KZ_oktober_2023.pdf (5. 4. 2024)

